

Etki Ajanlığı Gölgesinde İfade Özgürlüğü

Gülfem Karataş

Cadı mıyız, av mı?
Bu korku niye?

Hazal Sümeli

Etki ajanlığı yasasının kabulünün
kadına ve topluma etkisi

Saliha Aras

Toplumsal mücadeleye yönelik
yeni bir tehdit aracı: Etki ajanlığı
- Dilşah Taş ile söyleşi

Ruşen Seydaoğlu

Bitmeyen olağanüstü hal,
kayım ve delirmenin
meşruluğu

Yüksel Mutlu

Dersim Tertelesi'nde
kadınlar...

İÇİNDEKİLER

1 Cadı mıyız, av mı? Bu korku niye?
Gülfem Karataş

7 Etki ajanlığı yasasının kabulünün kadına ve topluma etkisi
Hazal Sümeli

11 Toplumsal mücadeleye yönelik yeni bir tehdit aracı: Etki ajanlığı / Dilşah Taş ile söyleşi
Saliha Aras

20 Bitmeyen olağanüstü hal, kayyım ve delirmenin meşruluğu
Ruşen Seydaoğlu

23 Dersim Tertelesi'nde kadınlar...
Yüksel Mutlu

Cadı mıyız, av mı? Bu korku niye?

Gülfem Karataş-10 Kasım 2024

Ciddi bir şekilde belirsizlik içeren bu düzenleme Türkiye’de ifade özgürlüğünün daha da kısıtlanmasına yol açacak ve halkın doğru bilgiye ulaşma hakkını ciddi şekilde ihlal edecektir. Basın ve ifade özgürlüğü, demokratik bir toplumun temel taşlarından biridir. Ancak yapılması planlanan düzenleme, bu temeli sarsmayı ve toplumu baskı altına almayı hedeflemektedir

15-18. yüzyıllar arası Avrupa’da cadılıkla suçlanan on binlerce kişi yakıldı ya da linçlendi. Bunların dörtte üçü kadınlardı. Çoğu yoksul ve yaşlı kadınlardı. Suçlananların, cezalandırılanların çoğunun kadın olmasının birkaç nedeni vardı: Havva’nın yasak elmayı Adem’e yedirdiği için cennetten kovulması hikayesi ve bu nedenle kadınların şeytana daha kolay inandığı inancı, hemşirelik, ebelik, aşçılık gibi şifalı bitkiler, karışımlar ve sıvılar kullanılan mesleklerle uğraşması ve erkekler sorunlarını kavga ederek çözerken kadınların öfkelerini lanet okuyarak göstermesi cadılıkla özdeşleştirildi.

18.yüzyılın sonlarına doğru cadı avı bitti. Peki bitti mi?!

Yeni dönemde artık cadı denilerek avlanmıyoruz da, casus denilerek, ajan denilerek avlanıyoruz. AKP Mayıs ayında 9.yargı paketi kapsamında TCK’nın ‘devlet güvenliği ile ilgili belgeleri elinde bulundurma suçu’nu düzenleyen 339. maddesine ‘diğer faaliyetler’ başlığı ile eklenen, ‘etki ajanlığı’ denilen yasa teklifini Meclis’te sundu. Kamuoyu tepkilerinden sonra yasa teklifini geri çekti.

Geçtiğimiz haftalarda yeniden Meclis Adalet Komisyonu’nda sunulan yasa teklifi kabul edildi. Önümüzdeki günlerde Meclis Genel Kurulu’nda görüşülecek. Bu yasa teklifi neler getirecek ona bakalım:

1. TCK'da yapılan değişlikle casuslukla ilgili yeni bir suç ihdas edilecek.
2. TCK'nın "Devlet Sırlarına Karşı Suçlar ve Casusluk" bölümüne eklenecek maddede, "Devlet güvenliği veya iç ve dış siyasal yararları aleyhine yabancı bir devlet veya organizasyonun stratejik çıkarları veya talimatı doğrultusunda suç işleyenler hakkında 3 yıldan 7 yıla kadar hapis cezası verilir" ifadesi yer alıyor.
3. Eylem, "savaş sırasında veya askeri hareketleri tehlikeye sokacak bir süreçte işlenmiş" ise bu ceza 8 yıldan 12 yıla kadar çıkabiliyor.
4. Bu suçtan dolayı kovuşturma yapılması Adalet Bakanı'nın iznine bağlanıyor.

Yukarıda bahsi geçen maddeleri tek tek inceleyelim:

1. Dilruba Kayserilioęlu'nu hatırlar mısınız? Hani İzmir'de bir sokak röportajı sırasında ifade özgürlüğünü kullanarak eleştiride bulunmuştu. Ardından 'halkın bir kesimini alenen aşağılama' suçlamasıyla tutuklanmıştı. Yargılandığı davada 'Cumhurbaşkanına hakaret'ten 11 ay 20 gün hapis cezasına çarptırıldı. Bu olayı niye hatırlattım. Münferit bir olay gibi görünebilir. Ancak artık söylediğimiz, düşündüğümüz, ifade ettiğimiz her söz artık 'casus'luk adı altında değerlendirilebilir. Bu sözlerden yargılanabilir hatta cezalandırılabiliriz. Çünkü 'casus'luk tanımı genişletiliyor.
2. Son yıllarda medyanın tekelleşmesi, sivil toplumun kısırlaştırılması ve maddi olarak çalışmalarının engellenmeye çalışılması nedeniyle birçok kurum kaynak arayışına girdi. Bunun sonucunda proje üretme, faaliyetlerini devam ettirebilme amacıyla yurtdışı kaynaklarına yöneldi. Bu durum şöyle algılanmasın. Ya evet, bakın herkes yurtdışına çalışıyor. Hayır. Bu kurumlar devlet tarafından desteklenmediği için (sivil toplumu yok etmek adına), yine Türkiye hukuk sistemine uygun (tüm kurumlar buldukları illerin valiliklerinde yer alan Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü'ne yani İçişleri Bakanlığı'na bağlı) faaliyetlerini sürdürüyor. Her şey kayıtlı ve legal. Ama bu yasa ile birlikte sanki yurtdışı kaynaklarını casusluk için, ajanlık için kullanıyormuş imajı yaratılıyor. Üstüne bir de hapis cezasıyla korkutuluyor. Tüm bu kurumlar zaten ilgili kurumların denetlemesinden geçiyor.
3. Bu madde çok kritik ve sorgulanması gereken bir madde. Özellikle bu madde ile gazeteciler topun ağzında. Gazetecilerin asli görevi kamuoyunu bilgilendirmek. Bu halkın haber alma hakkını talep etmesi sırasında gazeteciler doğruları yazmak zorunda. Doğrular ama kimin doğruları? Eğer devlet herhangi bir savaş sırasında kara propaganda yaparsa ve gazetecilerin kalemini kırmak isterse işte bu maddeyi öne sürerek bunu çok rahat bir şekilde yapabilecek. Bu düzenleme, gazetecilerin mesleklerini icra ederken her an 'etki ajanı' olarak damgalanması riski ile karşı karşıya kalacakları bir ortak yaratacak. Gazetecilerin her alanda elini kolunu bağlayan, sürekli haklarında dava açılmasına neden olan bir madde olacak. En çok

gazetecilerin başı yanacak. Tam da bu nedenle basın meslek örgütleri bir basın açıklaması yaptı ve yasa teklifinin geri çekilmesini istedi.

ETKİ AJANLIĞI DÜZENLEMESİ BASIN VE İFADE ÖZGÜRLÜĞÜNE AÇIK BİR SALDIRIDIR!

Gazetecilik faaliyetlerini hukuki belirsizliklerle suç unsuru haline getirecek olan ‘etki ajanlığı’ düzenlemesi AKP iktidarı tarafından yeniden TBMM gündemine getiriliyor. Geçtiğimiz mayıs ayında 9’uncu Yargı Paketi taslağında yer alan ve tepkilerle geri çekilen bu düzenleme, şimdi farklı bir torba yasa teklifi kapsamında yeniden karşımıza çıkmıştır. Bu yasa, iktidar eleştirisini bastırmak ve gazetecilik faaliyetlerini hukuki belirsizliklerle dolu bir alan içine itmek amacıyla oluşturulmaktadır.

“Etki ajanlığı” kavramının ceza kanununa eklenmesi, basın özgürlüğünü ciddi bir tehdit altına sokan bir adım olup, “iç ve dış siyasal yararlar aleyhine”, “yabancı organizasyon” ve “savaş etkinliği” ifadelerinin getirdiği muğlaklık, bu düzenlemenin her türlü gazetecilik faaliyeti üzerinde baskı oluşturma potansiyeli taşıdığına işaret etmektedir.

Bu düzenleme, gazetecilerin mesleklerini icra ederken her an “etki ajanı” olarak damgalanma riski ile karşı karşıya kalacakları bir ortam yaratacaktır.

Ciddi bir şekilde belirsizlik içeren bu düzenleme Türkiye’de ifade özgürlüğünün daha da kısıtlanmasına yol açacak ve halkın doğru bilgiye ulaşma hakkını ciddi şekilde ihlal edecektir. Basın ve ifade özgürlüğü, demokratik bir toplumun temel taşlarından biridir. Ancak yapılması planlanan düzenleme, bu temeli sarsmayı ve toplumu baskı altına almayı hedeflemektedir.

Unutulmamalıdır ki, gazetecilik sadece bir meslek değil, aynı zamanda toplumun bilgilendirilmesini sağlama görevidir. İktidarın bu tür yasalarla toplumu sindirmeye çalışması, gazetecilik mesleğinin onuruna ve varlığına yapılmış açık bir saldırıdır. Aşağıda imzası bulunan Medya Dayanışma grubu üyesi basın meslek örgütleri olarak, bu saldırılara karşı duracağız ve bu yeni suç düzenlemesine karşı tüm meslektaşlarımızla birlikte güçlü bir ses çıkaracağız. Gazeteciler olarak, halkın haber alma hakkını savunmak ve gerçeği ortaya koymak adına üzerimize düşen her sorumluluğu yerine getireceğiz.

Bu nedenle, tüm meslek örgütleri ve sivil toplum kuruluşlarıyla dayanışma içinde bu hukuk dışı yasal düzenlemeye karşı çıkacak ve kamuoyunu bilgilendirmeye devam edeceğiz. Bizler, özgür bir basın ve ifade özgürlüğünün savunucusuyuz. Bu mücadelemizi, her koşulda sürdüreceğiz.

İmzalayanlar

Basın Konseyi, DİSK/Basın-İş, Diploması Muhabirleri Derneği, Çağdaş Gazeteciler Derneği, Gazeteciler Cemiyeti, Ekonomi Muhabirleri Derneği, Haber-Sen, İzmir Gazeteciler Cemiyeti, Medya ve Hukuk Çalışmaları Derneği, Türkiye Gazeteciler Sendikası

4. Kuvuşturma, soruşturma savcılarının görevidir. Direkt olarak Adalet Bakanı'nın iznine bağlanması keyfiyete ve hukuka olan güvenin bir kez daha sarsılmasına neden olur. Etkin bir sürecin yürütüldüğüne duyulan güven azalır. Hatta yok olur.

Yasa teklifinin basın özgürlüğü ayağı var. Bir de sivil toplumun daha da sıkıştırılması ayağı. Bu nedenle 44 STK bir araya geldi ve ortak bir açıklama yaptı.

“Meşru sivil toplum faaliyetlerini suç kapsamına alıyor”

Kamuoyunda 'etki ajani' yasası olarak bilinen yasa teklifi, 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) 'Devlet Sırlarına Karşı Suçlar ve Casusluk' başlıklı yedinci bölümüne 339/A maddesiyle 'Devletin güvenliği ve siyasal yararları aleyhine suç işleme' başlığı altında yeni bir suç eklenmesini teklif etmektedir. Yasa teklifi, sivil toplum örgütlerinin, devlet veya devlet dışı aktörler tarafından işlenen insan hakları ihlallerini belgelemek gibi meşru faaliyetlerini suç kapsamına alma riski taşımakta ve uzun süreli hapis dahil ağır cezalar öngörmektedir. Ayrıca, bu suçların cezası, 'savaş zamanında' veya 'devletin savaş hazırlığı veya askeri hareketleri' bağlamında işlenmesi halinde ceza 8 ila 12 yıl hapis cezası olarak öngörülmektedir. İlgili suçların 'milli güvenlik açısından stratejik önemi haiz birimler ile proje, tesis ve hizmetleri yerine getiren kurum ve kuruluşlarda görev yapanlar tarafından işlenmesi halinde' verilecek ceza bir kat artırılacaktır.

“Aşırı geniş, muğlak ve suistimale açık”

Yasa teklifinin mevcut halinin olası suistimallere karşı yeterli güvence veya etkili hukuk yolu içermemesinden ve hangi belirli fiillerin suç teşkil ettiğine ilişkin açık ve net kriterler getirmekte yetersiz kalmasından kaygı duymaktayız. 'Stratejik çıkar', 'talimat', 'organizasyon' ve 'devletin iç veya dış siyasi yararları' gibi kavramlar son derece geniş ve muğlaktır. Yeterince açık tanımlanmamış veya aşırı geniş kapsamlı yasalar keyfi uygulamaya veya suistimale yol açabilir ve bu nedenle devlet yetkilileri tarafından muhalif olarak görülen kişileri hedef almak veya ülkedeki insan hakları ihlallerini belgeleyen örgütler gibi sivil toplum örgütlerini kriminalize etmek için araçsallaştırılabilir. Yasa teklifi yürürlüğe girerse, sivil toplum örgütleri, gazeteciler, insan hakları savunucuları da dahil olmak üzere herkesin bilgi talep etme ve edinme hakkını da içeren ifade özgürlüğü hakkı ihlal edilme riski altına girecektir.”

“Yasa teklifi Anayasa'ya aykırı”

Yasa teklifinin, ceza hukukunun temel bir kavramı olan öngörülebilirlik ilkesini de içeren suçta ve cezada kanunilik ilkesini ihlal ettiği, uluslararası hukuk ve standartların, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerin yanı sıra Türkiye'nin Anayasası ile iç hukukuna da aykırı olduğunun vurgulandığı açıklamada, şu görüşlere yer verildi:

“Suçta ve cezada kanunilik ilkesi, Türkiye'nin taraf olduğu Uluslararası Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'nin 15. Maddesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 7. Maddesi ile güvence altına alınmıştır. Bu ilke aynı zamanda Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 38.

Maddesi ve Türk Ceza Kanunu'nun 2. Maddesi ile de korunmaktadır. Bu ilke gereğince yasa maddeleri, ilgili kişiler tarafından anlaşılabilir ve öngörülebilir olmalıdır; yani kişiler, hangi fiillerin veya ihmallerin onlara cezai sorumluluk yükleyeceğini ve gerçekleştirilen fiil veya ihmalden ötürü hangi cezanın uygulanacağını öngörebilmelidir.

“Faaliyetlerin kriminalize edilmesine zemin hazırlıyor”

Yasa teklifi, yürürlüğe girmesi halinde Türkiye’de insan hakları savunucuları, gazeteciler, akademisyenler ve sivil toplum örgütleri gibi pek çok grubun meşru faaliyetleri nedeniyle hedef alınmasına ve uluslararası hukuk ve standartlar uyarınca korunan faaliyetlerinin büyük bir bölümünün kriminalize edilmesine zemin hazırlayacaktır. Yasa, sivil toplum üzerinde önemli insan hakları çalışmalarını durdurmaları yönünde de caydırıcı bir etki yaratacak ve potansiyel anlamda faaliyetlerini engelleyecektir. Ayrıca yasa teklifindeki suçların yargılanması Adalet Bakanı'nın iznine tabi olduğundan yasa teklifi, yürürlüğe girmesi halinde, dava açılıp açılmayacağını belirlenmesinde olası bir siyasi müdahalenin önünü açacaktır. Bakanlık onayı gerekliliği göz önüne alındığında, savcılar ve müfettişler, siyasi muhaliflere ve/veya hükümete karşı çıktığı düşünülen sivil toplum aktörlerine karşı dava açmaları yönünde teşvik edilebilecektir.”

İmzalayanlar

17 Mayıs Derneği, Ali İsmail Korkmaz Vakfı, Ankara Gökkuşuğu Aileleri Derneği (GALADER), Başka Bir Okul Mümkün Derneği, Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği (CİSST), Çağdaş Gazeteciler Derneği, DİSK Basın-İş, Eşit Haklar İçin İzleme Derneği, Göç İzleme Derneği, Haber-Sen, Hak İnisyatifi, Hakikat Adalet Hafıza Merkezi, İnsan Hakları Derneği, İnsan Hakları Derneği İstanbul Şubesi, İnsan Hakları Derneği Ankara Şube LGBTİ+ Komisyonu, İnsan Hakları Gündemi Derneği, İzmir Kadın Dayanışma Derneği, Kadın Kültür Sanat Edebiyat Derneği, Kadının İnsan Hakları Derneği, Kaos GL Derneği, Kırmızı Şemsiye Cinsel Sağlık ve İnsan Hakları Derneği, Lambdaistanbul LGBTİ+ Dayanışma Derneği, Medya ve Hukuk Çalışmaları Derneği, Mekanda Adalet Derneği, Özgür Renkler Derneği, Özgürlük için Hukukçular Derneği, P24 Bağımsız Gazetecilik Derneği, Rosa Kadın Derneği, Sosyal Politika, Cinsiyet Kimliği ve Cinsel Yönelim Çalışmaları Derneği, Sosyal ve Ekonomik Yaşamda Nitelikli Değişim ve Gelişime Destek Derneği (SenDeGel), Türkiye Gazeteciler Sendikası, Türkiye İnsan Hakları Davalarına Destek Projesi, Türkiye İnsan Hakları Vakfı, Uluslararası Af Örgütü Türkiye Şubesi, Üniversiteli Kuir Araştırmaları ve LGBTİ+ Dayanışma Derneği, Yaşam Bellek Özgürlük Derneği, Yeşil Düşünce Derneği

STK'ların en çok üzerinde durduğu konu 'muğlaklık' meselesi. Detayları sadece 4 madde ile belli olan bu yasa teklifi tam bir cadı avı. Belki bu kez sadece kadınlara yönelik değil ama kadınlara etkisi ne olacak dersiniz!

Zaten duyulmayan kadının sesi daha da bastırılmış olacak. Kadın dernekleri ya da örgütleri faaliyetlerinde casuslukla suçlanabilecek. Haberleri nedeniyle birçok kadın

gazeteci hali hazırda tehdit alırken, bu durum 'casus' denilerek daha fazla yargılanmasına ya da tutuklanmasına yol açacak.

Yani toplumun tüm kesimleri susturulmaya çalışılacak. Cadı avından hala bahsedilirken bu metafor gerçeğe dönüşecek. Bunun etkileri kaç yüz yıl sürecek dersiniz?

Etki ajanlığı yasasının kabulünün kadına ve topluma etkisi

Hazal Sümeli-10 Kasım 2024

Özellikle de toplumsal muhalefetin en renkli, en güçlü kanadı olan kadın mücadelesinin bu yasanın yürürlüğe girmesi ile hedef tahtasının tam ortasına oturtulacağı da aşikar

Geçtiğimiz mayıs ayında dokuzuncu yargı paketi içerisinde yer alan ve tepkiler üzerine geri çekilen etki ajanlığı düzenlemesi bu kez “Noterlik Kanunu” isimli torba yasa içerisine gizlenerek Adalet Komisyonu’nda kabul aldı. AKP’nin teklif ettiği yabancı ajanlar mevzuatı, her ne kadar önceki tasarlardan uyarlanmış ve önceki taslağı yumuşatmış gibi gösterilmeye çalışılsa da sivil toplum ve medya için ciddi bir hukuki risk teşkil ediyor.

Önümüzdeki günlerde TBMM’de görüşülmesi beklenen yasa teklifi toplam yirmi üç maddeden oluşuyor. Kanun teklifinin on altıncı maddesi uyarınca ise Türk Ceza Kanunu’nda yapılacak değişikliklerle casuslukla ilgili yeni düzenlemeler getirilecek.

5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’nun “Devlet Sırlarına Karşı Suçlar ve Casusluk” bölümüne eklenmesi planlanan kanun maddesinin lafzı şu şekilde: “Devlet güvenliği veya iç ve dış siyasal yararları aleyhine yabancı bir devlet veya organizasyonun stratejik çıkarları veya talimatı doğrultusunda suç işleyenler hakkında 3 yıldan 7 yıla kadar hapis cezası verilir.”

Eylemin savaş sırasında veya askeri hareketleri tehlikeye sokacak bir süreçte işlenmesi halinde verilecek cezanın 8 yıldan 12 yıla kadar hapis cezası olarak düzenlendiği yasa tasarısının kabulünün gazeteciler ve sivil toplum örgütleri başta olmak üzere muhalefet açısından oldukça sakıncalı sonuçlar doğurması mümkün gözüküyor.

Kanun metninde “Devlet güvenliği, iç ve dış siyasal yararları, yabancı bir devletin iç veya dış stratejik çıkarları gibi belirsiz kriterler kullanılması sivil toplumunun ve basın hareket kabiliyetinin devlet otoritesinin orantısız ve keyfi kullanımı ile sınırlandırılmasına açık kapı bırakıyor. Bu yasa tasarısında kullanılan muallak ve yoruma açık ifadeler ile devletin siyasal çıkarlarına zarar verdiği düşünülen her türlü araştırma, faaliyet, çalışma ve işbirliği suç sayılabilecek. Özellikle insan hakları savunucularını, avukatları, sivil toplumu, gazetecileri hedef alabileceği ön görülen yasanın uygulanması ile zaten çok sınırlı bir alanda hareket etmeye çalışan hak savunucularının faaliyet alanlarının daha da kısıtlanması bekleniyor. Mevcut ceza kanununu ve Terörle Mücadele Kanunu ile yapılan keyfi uygulamalar bu yasa ile birleştiğinde cezaların daha da sertleşeceği anlaşılıyor. 2022 Sansür Yasası ile birlikte kullanıldığında “Etki Ajanlığı” tasarısı meşru faaliyetlerin suç sayılmasına ve muhalif seslere daha ağır yaptırımlar uygulanmasına yol açabilir.

Taslağın arkasındaki mevzuat gerekçesi; devletin eylemlerden korunmasının gerekliliği, casusluk amaçlı suç işleyenlerin yargılanması için ikincil bir düzenlemeye ihtiyaç duyulması gibi öne sürülmüş olsa da yasa tasarısı sivil özgürlükleri kısıtlamaya, ifade ve basın özgürlüğü üzerinde yeni bir tehdit oluşturmaya oldukça elverişli. Bu yasanın yürürlüğe girmesi halinde insan hakları savunucuları ve sivil toplum örgütleri, uluslararası fon almaları gerekçe gösterilerek “yabancı ajanlar” olarak etiketlenilebilirler. Uluslararası fon desteği alan kuruluşların faaliyetleri engellenebilir, üyeleri aleyhine dava açılabilir ve hatta bu örgütler “dış çıkarlarla uyumlu hareket ettikleri” gerekçesiyle kapatılma tehdidiyle karşı karşıya kalabilir. Bu yasa, aslında sivil toplumu ortadan kaldırmaya yönelik daha kapsamlı bir stratejinin parçası gibi görünüyor. Türkiye’de sivil alan zaten büyük bir daralma yaşarken, bu yasa, hak savunucuları ve aktivistleri daha da sıkıştırarak. Yasa aynı zamanda uluslararası medyayla işbirliği yapan gazetecileri hedef almak için kullanılabilir. Yasada belirtilen şekilde “yabancı çıkarlar doğrultusunda hareket” eden gazeteciler, yalnızca hukuki bir cezai takibin değil, aynı zamanda toplum nezdinde itibarsızlaştırmaların da hedefi haline gelebilirler.

Bu yasa, gazetecilerin uluslararası medya ile iş birliği yapmalarını ve devletin faaliyetlerini sorgulamalarını kısıtlayabilir. Türkiye’deki sosyal medya ve dijital platformlar, hükümetin eleştirilmesi durumunda yoğun saldırılara ve linç kampanyalarına maruz kalabilir. Bu yasa ile birlikte, “devletin güvenliği” veya “iç ve dış siyasal çıkarları” gibi soyut ve geniş kapsamlı tanımlar, gazetecilerin ve basın emekçilerinin kriminalize edilmesine yol açabilir.

AİHM’in 22.10.2024 tarihinde yayınlanan “[Kobaliya ve diğerleri/Rusya](#) ihlal kararı”nda mahkeme, 2012’den bu yana benzer bir düzenlemenin yürürlükte olduğu Rusya’yı mahkum etmiştir. Bu ihlal kararında da belirtildiği üzere ajanlıkla suçlananlar, hep hak savunucuları olan kadın örgütleri, gazeteciler, çevre örgütleri, avukatlar ve bağımsız seçimleri takip eden kuruluşlar olmuştur. AİHM, oybirliği ile aldığı kararında sivil toplum aktörlerine ve bağımsız seslere karşı bir şüphe ve güvensizlik ortamı yaratarak demokratik alanın daralmasına katkıda bulunduğunu ve böylece demokrasinin temellerini

baltaladığını vurgulamıştır. Rusya, Sözleşme'nin ifade ve örgütlenme özgürlüğü ile ilgili 10. ve 11. maddeleri ile özel hayata saygı hakkını düzenleyen 8. maddenin ihlali nedeniyle mahkum edilmiştir. AİHM'in etki ajanlığı ile ilgili Rusya'yı mahkum ettiği kararı, bu tarz yasalar hakkında verilen ilk karardır. Kararda yasanın neden olduğu hak ihlalleri açık ve net bir biçimde belirtilmiştir.

Türkiye'de yasanın yürürlüğe girmesi halinde demokratik hak ve özgürlükler için mücadele eden insan hakları örgütleri, çevre, kadın, LGBTİ+ hakları savunucuları ve diğer aktivistler her an bu yasanın hedefi haline gelebilirler. Özellikle de toplumsal muhalefetin en renkli, en güçlü kanadı olan kadın mücadelesinin bu yasanın yürürlüğe girmesi ile hedef tahtasının tam ortasına oturtulacağı da aşikar. Öyle ki iktidarın mevcut kadın politikalarına bakıldığında eline geçen her fırsatta kadınların ellerinde olan hakları aldığını, hak arama hürriyetlerini engellediği bunları yapmak için elindeki tüm imkanları seferber ettiği görülecektir. Elindeki imkanları seferber etmekten asla geri durmayan iktidarın yaratacağı yeni imkanları da kadınlara, kadın haklarına ve kadın mücadelesine karşı kullanacağı oldukça öngörülebilirdir. İktidarın kadın düşmanı söylemlerinin pratiğe en belirgin yansıması bir gecede cumhurbaşkanının yayınladığı bir kararname ile İstanbul Sözleşmesi'nden çekinildiğinin duyurulmasıdır.

Kadınların şiddetle mücadele ettiği, eşitsizliğe karşı sesini duyurduğu ve toplumsal cinsiyet eşitliği için direndiği bu dönemde, kadınların ihtiyaç duyduğu destek, yalnızca yasal düzenlemeler değil, aynı zamanda bu yasal düzenlemelerin uygulanması için kadınlarla birlikte direnen bir sivil toplum hareketidir. Kadınlar, şiddet mağduru olduklarında, adalet aramak, haklarını savunmak ya da boşanmak istediklerinde çoğu zaman aileleri ve toplumun diğer fertleri tarafından yalnız bırakılmaktadırlar. Birçok kadın, şiddet gördüğü ortamdan çıkabilmek ve yargı yoluna başvurabilmek için ciddi engellerle karşılaşmaktadır. Hem aile baskısı hem toplumsal etiketlenme, hem de yargı organlarının çoğu zaman eksik ve yavaş işleyen yapıları, şiddet mağduru kadınların adalet arayışını daha da zorlaştırmaktadır. Bu noktada, kadınların sesini duyurabileceği en önemli mekanizmalar, kadın dayanışması ağları, sivil toplum örgütleri ve hukuk aktivistleri olmaktadır.

Kadın hakları savunucuları, özellikle şiddet mağduru kadınlar için, adaleti arama süreçlerinde yalnızca yasal bir destek değil, aynı zamanda duygusal, psikolojik ve toplumsal bir dayanışma da sunmaktadır. Kadın dayanışması, şiddete uğrayan kadınların yalnız olmadıklarını hissetmelerini sağlarken, hukuki destek verir ve onları cesaretlendirir. Ancak, bu dayanışma ağları, bu yasa gibi baskıcı düzenlemelerle hedef alındığında, kadınların güvenliğinin ve haklarının korunması zorlaşabilir.

Etki ajanlığı yasasının, kadın hakları mücadelesi ve erkek şiddeti ile mücadeleye de zarar vereceği açıktır. Yasa, özellikle kadın hakları savunucularını, sivil toplum örgütlerini ve kadınların kendilerini ifade etme yollarını kısıtlayarak, kadınların şiddetle mücadele etmekteki en büyük güç kaynaklarını yok edebilir. Yasa teklifinin kabulü kadınların şiddetle

mücadele etmesinin önündeki engellerin daha da artacağı, kadınların haklarını savunmak için gerekli olan yasal ve toplumsal zeminin daha da daralacağına ilişkin kaygıyı büyütmektedir.

Türkiye, Avrupa Konseyi ve Birleşmiş Milletler gibi uluslararası kuruluşlara karşı taahhütleri olan bir ülkedir. Bu yasa, Türkiye'nin uluslararası sözleşmelerle taahhüt ettiği ifade özgürlüğü, basın özgürlüğü ve dernek kurma haklarına ciddi bir darbe indirmektedir. Bu nedenle, yasa teklifinin yalnızca Türkiye içindeki hukuk düzeni değil, aynı zamanda uluslararası toplumlardaki imajı açısından da geri dönülmesi güç zararlar yaratacağı aşikardır.

Hak savunucularının, sivil toplum örgütlerinin, gazeteciler ve demokratik grupların bu yasa teklifinin hem Türkiye Anayasası'na hem de uluslararası sözleşmelere aykırı olduğunu açıkça ifade etmeleri gerekmektedir. Bu yasanın yürürlüğe girmesi vatandaşın hak arama alanını daraltacaktır. Bu daralma toplumun en savunmasız kesimlerinin, özellikle kadınların hak arama özgürlüklerini daha da kısıtlayacak ve onları yalnızlaştıracaktır. Bu nedenle, uluslararası kuruluşlar Türkiye'ye, uluslararası yükümlülüklerini hatırlatarak bu yasa teklifinin derhal geri çekilmesi gerektiğini vurgulamalıdır.

Kadın Zamanı Derneği üyesi Av. Dilşah Taş ile yakın zamanda tartışılmaya başlanan 9. Torba Yasa Teklifi içerisinde düzenlenen “etki ajanlığı” üzerine konuştuk

1-Geçtiğimiz Ekim ayında çok tartışılan ‘etki ajanlığının’ düzenlenmesinin de yer aldığı 9. Torba Yasa teklifi Adalet Komisyonundan geçti. Son dönem yeni suç tanımı olarak da adlandırılıyor. Nedir etki ajanlığı? iktidar böyle bir düzenlemeye neden ihtiyaç duydu?

İlk olarak etki ajanlığının ne olduğu aslında kanunda tanınan bir şey. Şu an bir kanun tasarısı var ve o geçirilmeye çalışıyor. Adalet Komisyonu’ndan geçen şey de bu oluyor aslında.

TCK’da düzenlenmiş olan etki ajanlığını, “Türkiye Devleti’nin bütünlüğüne ilişkin suçlar ve casusluk” olan bölümün alt başlığı içerisinde düzenlenmiş olarak değerlendirebiliriz ve şöyle diyor maddede:

‘Devletin güvenliği veya iç veya dış siyasal yararları aleyhine, yabancı bir devlet veya organizasyonun stratejik çıkarları veya talimatı doğrultusunda, tüm vatandaşları, kuruluşları, kurumları ifade ediyor. Ya da yabancılar da olabilir bu kişiler. Hakkında araştırma yapan veya yaptıranlar, Türkiye’de suç işleyenler hakkında 3 yıldan 7 yıla kadar hapis cezası verilir.

Fiilin bu bölümde yani ‘casusluk ve devletin bütünlüğüne karşı suçlar’ haricinde işlenmiş olan bir suçla birlikte işlenmesi halinde ayrı ayrı bir cezalandırmaya tabi tutuluyor. Ve devamında **“fiil, savaş sırasında işlenmiş veya devletin savaş hazırlıkları veya savaş etkinliğini veya askeri hareketlerini tehlikeyle karşı karşıya bırakmış ise de 8 yıldan**

12 yıla kadar hapis cezası verilir. Suçun mili güvenlik açısından stratejik önemi hariz birimler ile proje tesis veya hizmetlerini yerine getiren kurum ve kuruluşlarda görev yapanlar tarafından işlenmesi halinde verilecek ceza iki kat artırılır. Bu suçtan dolayı yapılacak kovuşturmalar Adalet Bakanlığı'nın iznine bağlıdır” gibi ek bir maddeyle düzenlenmiştir.

Suçun unsurları bakımından bir değerlendirme yapacak olursak, TCK'da genel ilkeler kapsamında, bir suçtan söz edebilmemiz için genel ilkelere göre suçun belirleniminin sağlanmış olması gerekiyor. Yani suçun kanuniliğinden söz ediyoruz burada. Kanunilik nedir? TCK'ya göre düzenlenmemiş olan hiçbir fiil, yani suç olarak düzenlenmemiş olan hiçbir fiil suç değildir. Bu yüzden de bir suçun niteliklerini düzenlerken unsurları tek tek sayılır, somut bir şekilde ortaya konulur ve denir ki suç budur, bu şartlarda gerçekleşir.

Eğer ki bu şartlar oluştuysa ceza verilir. Burada etki ajanlığı noktasında bu kanunilik ilkesinin de gölgede bırakıldığı bir hal var. Çünkü burada suçun unsurları çok muğlak bırakılmış. Çok belirli değil. Yani mesela devletin güvenliği veya iç veya dış siyasal yararlarından ne anlıyoruz?

Güvenlik noktasında soru işaretleri var ama daha da sıkıntılı olan iç veya dış siyasal yararlar ve onun aleyhine olan hususlar nelerdir? Burada şuna bakmak gerekiyor.

Gittikçe yükselen bir şekilde Türkiye'de iç ve dış siyasal yarar aslında iktidarın yararlarıdır.

Ve iktidar, kendisinin aleyhine olan her fiili aslında devletin aleyhine olarak yorumlar. Bugün örneğin kadın hareketinin kendisi, çocuk haklarının savunulması ya da LGBTİ+ haklarının savunulması, bunun yanında Kürt halkının haklarının savunulmasının tamamı tüm bu kesimlerin aslında iktidara göre terörist olarak yaftalanmasına, yoldan çıkmış ya da çapulcu olarak adlandırılıp, iktidarın rahatsız olduğu söylemlerin direkt örgütsel bir bağ temeline oturtulmaya çalışıldığı bir zeminden söz ediyoruz. Ve tamamen aslında bu hakların ifade özgürlüğü kapsamında yükseltilmesi için aktivizm hareketi yürüten kişilerin illegalize edildiği ve sesinin kesilmesi için ellerinden gelenin yapıldığını görüyoruz. Bunun yanında aynı zamanda muhalefet kanadını da yapmış olduğu eleştirilerin tamamen hukuka aykırıymış gibi yaptırımlara tabi tutulduğunu ve yargı eliyle aslında zorlandığını ve yargıya verilmiş olan talimatlarla o kişilerin bazı yaptırımlara maruz bırakıldıklarını görüyoruz.

2-İktidarın iç ve dış siyasi yararına göre oluşturduğu bu düzenlemenin tamamen toplumun muhalif dinamiklerini ortadan kaldırmayı hedeflediklerini söyleyebilir miyiz?

Böyle bir zeminden söz ediyoruz aslında. Yani burada aslında şuna gelmek gerekiyor. İç ve dış siyasi yarar Erdoğan ve Bahçeli'nin, yani iktidar bloğunun rahatsız olduğu söylemler iç ve dış siyasetin aleyhine olan söylemlerdir.

Bu söylemi geliştirenler devletin ve aynı zamanda TCK'da düzenlenmesi planlanan, istenen bu suçun koşullarını oluşturmuş olan kişiler olacaklardır. Ve burada bu suçu işlediğine iddia olunan kişi 3 yıldan 7 yıla kadar ciddi bir hapis cezasıyla yaftalanacaktır.

Burada tamamen şuna geliyoruz aslında. İfade özgürlüğü hakkının tamamen sekteye uğratıldığı, devre dışı bırakıldığı ve sadece iktidarın duymak istediği sözlerin legal kabul edildiği, duymak istemediği sözlerin ise illegalize edildiği bir zemine geliyoruz. Zaten hali hazırda iktidarın, toplumun çok ısrarlı bir şekilde hak savunuculuğunu yaptığı, kendi hakkını savunmaya çalışan ve ifade özgürlüğü noktasında bir söz kurmaya çalışan kişilerin çok kolay bir şekilde örgütçülükle, teröristlikle yaftalandığı bir zeminde bu durumu ayyuka çıkaracak olan hususta hali hazırda var olan kanun düzenlemelerle cezalandırılmayan kişilerin de cezalandırılması amaçlanıyor. Bu aslında tamamen var olan otoriter rejimin daha kalınlaşarak önümüze konulması ve insanların özgürce söz kurmak noktasında baskı altına alınması, oto sansürün ve doğrudan yargı eliyle kurulan sansürün, baskının, yaptırımların ayyuka çıkması demek oluyor.

Burada bir tabir vardır; mitolojik olarak da, demokrasinin kılıcı denir. Bu kanun tasarısının kendisi bu kılıç görevini görecektir.

3- İktidar kadın kazanımlarını, kadın mücadelesini hedef alan politikalar üretiyor şüphesiz. Böylesi bir düzenleme ile birlikte totalde kadın dernekleri, özelde Kadın Zamanı Derneği nasıl bir tehlikeyle karşı karşıya kalacak, önüne koyduğu bir yol haritası var mı?

Mesela 6284'ün kaldırılması noktasında Kadın haklarına değiniyoruz. İktidar bu yasayı ortadan kaldırdı. Muhalefet, kadın kurumları, STK'lar, kadın hak savunucuları bu yasanın kaldırılmasına karşı örgütlü bir tepkiselliği ortaya koydular. Çünkü bu kadınların hakkını koruyan temel kanun. Ve bunun kaldırılması kadınların güvenliksiz bir ülkede yaşaması manasına geliyor.

Ve bunu savunurlarken velev ki hakaret suçunu da işlemiş olsunlar. İç ve dış siyasette zararlı bir eylem olduğu tespiti yapıldığındaki bu çok takdiri tabi bir nokta oluyor.

Bu durumda şöyle olacak. Kişi hem hakaret suçundan yargılanacak hem de casusluk yani etki ajanlığı suçundan yargılanmış olacak. Ve ağır nitelikte bir cezayla karşı karşıya kalacak. Burada alt sınır 2 yılın üstünde olduğu için 3 yıl ve 7 yıla kadar temel halden düzenlenmiş. Bir de nitelikli hallerin de daha yüksek oranları da olduğu cezalardan söz ediyoruz.

Burada şuna geliyor. Bu kişi tutuklu olarak yargılanabilecek. Ve soruşturması herhangi bir şekilde bir izne tabi olmadığından, Adalet Bakanlığı'na dair bir izni talep etmiyor. Sadece kovuşturma için talep var. Bu durumda doğrudan dava da açılabilir. Ve bu kişiler veya binlerce kişi hesapsız kitapsız olabildiğince uzun süreler etki ajanlığı noktasında bir soruşturmaya tabi tutulabilirler.

Bu noktada tutuklanabilirler. Ve hesapsız kitapsız çok sayıda soruşturmaya maruz kalarak aslında bu kişiler için bir caydırıcılık sebebi yaratılabilir. Yani burada savcılık aşamasının kendisi doğrudan cezalandırıcı bir aşama olabiliyor.

Biz yargılanmalarda bunu çok görüyoruz. Ve bizzat bu da amaçlanıyor aynı zamanda. Cezanın temel sınırının bu kadar yüksek belirlenmiş olması aslında bunun işaretidir.

Bunun yanında şöyle bir nokta da var. Mesela fiili savaş sırasında askeri hareketlerin tehlikeyle karşı karşıya kaldığı durumlar diye özel bir durum belirlenmiş.

Ve burada daha nitelikli hal olarak alt sınır 8 yıldan 12 yıla kadar olarak belirlenmiş. Yani 3 yıldan 7 yıla kadar olan temel sınır. Daha da yukarı çekilerek 8 yıldan 12 yıla kadar bir ceza hükmediliyor.

Toplantı ve gösteri yürüyüşleri anayasal haktır deriz. Mesela bu eylemin kendisi bizzat böyle bir yere çekilebilecek bir noktaya geliyor. Ve sırf o eylemi yaptığı için o kişiler 8 yıldan 12 yıla kadar ciddi bir suçla cezalandırılabilirler.

4- Ülkemizde birçok kurum ve dernekler yurtdışında uluslararası kuruluşlardan fonlarla destekleniyor. Bu fonların yabancı kaynaklar denilerek ‘ülkenin iç ve dış durumunu tehlikeye koyacak ve algı yaratılacak düşüncesiyle illegalize edilme durumu da var. Bu tehlikeye karşı nasıl mücadele edilmeli?

Mevcutta önce var olan hukuki zeminin nasıl altının oyulduğu ve oluşacak olan sonun tehlikesini görmek gerekiyor. Şimdi Türkiye’de hak savunusu noktasında, özellikle kadın hakları savunusu noktasında ve aktivizm hareketi, genel olarak insanların gönüllü bir şekilde bir zemin oluşturduğu ve bir nevi seferberlik yaptıkları ve kazanımları, hak kazanımlarını kadın haklarının genel olarak içinde olduğu ve bununla beraber çocukların da içinde oldukları bir cehennem var aslında. Ve hukuki olarak haklarının korunmadığı, tamamen savunmasız bırakıldıkları ve yine İstanbul Sözleşmesi’nin çekilmesiyle beraber katillerin, faillerin daha çok cesaretlendirildiği bir zemindeyiz.

Ve son zamanlarda da zaten yaşamış olduğumuz şiddet vakalarının artışıyla vahamet daha da derinleşiyor. Bu zeminde kadın hakları savunmasını yapmak elzem bir durum oluyor. Yani biz bunu yapmak zorundayız çünkü her geçen gün kadınlar için cehennemin daha çok derinleştiği bir toplumda yaşıyoruz şu an.

Ve bu noktada kadın hakları savunmasını yaparken, gerekli olan bir mali durum da var. Ve Türkiye’de çok fazla bu alanda çalışan kurum temelde yok. Ya da buna maliyet ayıran kurumlar daha sınırlı kalmakta.

Ama bunun yanında Uluslararası kuruluşlar tarafından, Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği ve benzeri yan kuruluşların desteklemiş olduğu, bu hakların yükseltilmesi için dünyada ve Avrupa’da sağlamış oldukları bazı fonlar oluyor. Ve bu aktivizm hareketini sağlayan kişilerle bu uluslararası kuruluşların ortaklaşması üzerine belli çalışmalar yürütülüyor. Ve

bu çalışmaların devamında da kazanımlar elde edilebiliyor, bu örgütlenme sahnesi oluşturulabiliyor ve bu esas kazanımdır.

Yani kadın hakları ya da kadın örgütlülüğü Türkiye’de eğer yükselişe geçtiyse, bu boyuta geldiye ve kadınlar kendi sözlerini, kendi taleplerini kurabilecek düzeydeyse, güçlü bir kadın örgütlülüğüne sahip olmanın getirisi bu. Bunun yanında, bunun oluşabilmesinin zemininde aslında bu Uluslararası kuruluşlarla olan ortak çalışmalar yer alır.

Kadın haklarının, LGBTİ+ haklarının ya da çocuk haklarının bu kadar göz ardı edildiği ve yok edilmeye çalışıldığı ve aile kavramının içerisine sıkıştırılmaya çalışıldığı bir zeminde biz bu kurumların, kurumlarla olan çalışmaların etki ajanlığı adı altında bir riskle ya da tehditle aslında karşı karşıya kaldığını söyleyebiliriz. Hem uluslararası kuruluşlar açısından bir çekinceye sebep olacaktır bu durum hem de bu sahada çalışan kişiler, kadınlar, çocuklar, gençler açısından bir tehdit olarak algılanacaktır ve burada bu örgütlülük kırılmaya maruz kalabilecektir.

Bu çok olası bir durumdur. Bahsettiğimiz otoriter rejimin kendisi aslında bunu amaçlamaktadır ve burada söz kurma noktasındaki cesareti büyük ölçüde kırmak, kendi yapmış olduğu hatalı ve hakları gasp eden yaklaşımların böyle bir korkuyla baskılanarak; karşı söz kurma cesaretini kişilerin elinden almaya çalışmaktadır esasen. Yani şu zamana kadar var olan polis-devlet kavramının güçlenmesi, yine iktidarın yargı erkini, yürütme erkini güçlü bir şekilde kullanmanın yanında çok fazla hak, insanların elinden alınıp muhalefeti zayıflatırken ya da örgütlü yapıyı zayıflatırken, bunun yanında örgütlü olan kişilere de ya da hak savunusu yapmaya gönüllü olan kişilerin de böyle bir tehditle karşı karşıya kalıp elde kalan iradelerini aslında kırmak amaçlanmaktadır.

Burada dernek olarak değerlendirdiğimiz husus; bu çok tehlikeli bir durum, bu çok tehlikeli bir kanun maddesi ve büyük ölçüde şu anda iktidarın yapmış olduğu irade gaspını, insanların söz kurmuş olduğu bir korku toplumunun, katlanarak çoğalmasını ve daha büyük bir şiddetle insanların yargı tacizine maruz kalmasını, tamamen yargının sopası olarak aslında üstlerine dikilebilecek bir durum söz konusu. Ve kişilerin tamamen alandan çekilmesine, korkmasına, sinmesine sebep olacak ve Türkiye’deki otoriter rejimi ikiye katlayacak.

Ve bu durumda da aslında Erdoğan’ın ya da var olan iktidarın devamlılığını korumak amacıyla konulmuş olan, sunulmuş olan bir kanun tasarısıdır.

Önlem olarak yapılacak olan şahsi önlem söz konusu değil. Çünkü burada kanuni bir düzenleme söz konusu. Burada yapılacak olan eylem ve alınması gereken önlem toplumsal olarak bütün kurum kuruluşlarının, hak savunucularının ve kendini muhalif olarak gören ya da muhalif olmasa bile bu kanunun yarattığı tehlikeyi fark edip ses çıkaran bütün insanların birlik olup el ele verip birbirlerine bu kanunun önüne geçmesi amaçlanmalı.

Ve ancak bu sayede bu kanunun meclisten geçirilmesinin önüne geçildiėinde yeterli olmasa da Őu anki zemin korunabilecektir.

Dilşah Taş

5- Dijital medyada, kadınların birbirine ulaşabildiği, birbirlerine dokunabildiği ve bu ortamlarda örgütlenebildiği güçlü bir ağ var. Bu düzenlemeyle birlikte düşünce ve ifade özgürlüğüne baskı uygulayan etki ajanlığı, bu ağ için nasıl bir tehdit yaratır?

İfade özgürlüğünün yanında düşünce özgürlüğünün kendisi de sakıncalı bir noktaya geliyor. Kanun tasarısında şu şekilde bir tabir var. Diyor ki 'bir kurumun ya da işte bir devletin organizasyonun çerçevesinde araştırma yapan ya da yaptıran' mesela burada açıklayan da demiyor. Düşünce özgürlüğü noktasında böyle bir sıkıntı var. Muğlakta bırakılmış bir kanun tasarısından söz ediyoruz. Bir kadın derneği olarak kamuoyu araştırması yapıyoruz. Burada yapmış olduğumuz, yürütmüş olduğumuz araştırmanın konusu Türkiye'de artan kadın cinayetleri. Bu Türkiye'nin dış dünyadaki imajını zedeler. Böyle bir araştırma yapmanız kötü niyetlidir denebilir. Denildiği noktada biz henüz açıklamamış olduğumuz bir rapordan söz ediyoruz, henüz araştırmasını yaptığımız. Doğrudan böyle bir kanuni yaptırımla karşı karşıya kalıp yapmış olduğumuz gayet legal olan ve gerçekliği ortaya koymaya dönük olan çalışma, illegal bir zemine çekilip, yasa dışı bir zemine çekilip bizim dernek olarak suçlanmamızla neticelenebilir.

Ama gayet sağlıklı bir zeminden söz ediyoruz. Kadın cinayetlerinin verisel olarak araştırılması. Bu zaten devlet kurumlarının yapması gereken bir şey.

Biz STK olarak bunun takibini yaptığımızda bu bir suç olmamalı. Ama böyle bir kanun tasarısı böyle bir suçu öngörüyor. Bu durumda henüz paylaşılmadığı durumda da hem ifade özgürlüğü noktasında hem de düşünce özgürlüğü noktasında, araştırmanın kendisi yasaklı kılınıyor.

Düşünce özgürlüğü noktasındaki düşünce yargılanamaz deriz ama bu noktada bir suç olarak karşımıza çıkabiliyor. Bu tamamen anayasal hakları aslında temel hak ve özgürlükleri zedelemesi çok mümkün olan bir zemin. Özellikle böyle bir konjonktürde baktığımızda siyasi çerçeveye baktığımızda çok sakıncalı ve dar bir alandan söz ediyoruz.

6-Casusluk, ajanlık, son olarak da yeni suç tanımı olan etki ajanlığı toplumda cadı avı dönemi dediğimiz yeni bir dönemin habercisi olabilir mi?

Cadı kavramının kendisi metafor olarak düşünürsek ilgili dönemde sesini çıkaran, bir noktada isyan eden, belli bir noktada hak savunusu yapan kadınların duyulmak istenmeyen seslerini, rahatsız oldukları eylemlerine sözlerine engel olmak adına kadınların yakalandığı ve yakıldığı bir sürece götürüyor mantıksal olarak. Şu anda da aslında yaklaşım olarak benzer bir yaklaşımdan söz ediyoruz.

Yani iktidar hali hazırda sesini duymak istemediği fikirlerin hepsini bu kanun maddesini kullanarak onu araçsallaştırarak aslında bu sesleri kontrol altına alıp, onları içeri tıkıp seslerini kesebilir, bunu bir cezai tehdit olarak bütün kamuoyuna sunabilir ve iktidarın duymak istediği sözler hariç bir söz kullanan, iktidar karşısında bir yaklaşımı olan herkes aslında baskılanmış olacaktır.

Kadın hakları noktasında iktidarın yürütmüş olduğu bir strateji var ve kadın haklarını sürekli aile kavramı altına sıkıştırıp susturmaya, kadınları susturmaya, kadınları örgütlü alandan çekmeye ve onları makul olmayan kadın olarak yaftalamaya çok müsait bir zemin içerisinde. Buna paralel mesela kadın haklarını destekleyen, STK'ları destekleyen bir siyasi söylem içerisinde bulunan bir partinin yaklaşımı doğrudan aslında bu cadı avı olarak nitelendireceğimiz duyulması istenmeyen seslerin içine sokulabilecektir. Bu noktada doğrudan bunlar tespit edilecektir.

Siyasetçiler de daha rahat bir siyaset yürütemeyeceklerdir. Zaten kendileri şu anda hali hazırda var olan TCK'da sürekli tehdit altındayken, bir de bunun yanında böyle bir maddeyle iletecekleri, konuşacakları söylemin kendisi sansüre ve bir yargı tehdidiyle, bir demokrasinin kılıcıyla karşı karşıya kalacaktır. Ve söz kurma noktasında herkes yaftalanacak, kenarda tutulacak ve söz kuran herkes cadı avı kapsamında bir yakalamaya, tutuklamaya, cezalandırmaya tabi tutulacak ve iktidar da bu şekilde muradına ermiş olacaktır aslında.

Şu da mühim, soruşturmanın kendisi izine tabi değil ama kovuşturmanın kendisi mesela Adalet Bakanlığı'nın iznine tabi. Burada bakanlık izni şunu da getiriyor aslında, Adalet Bakanlığı'nın kendisi bizzat şu an hali hazırda yürütmekte olan Recep Tayyip Erdoğan'a bağlı. Doğal olarak o bakanlık bünyesinde kabul edilen bir düşünce olduğunda bu madde kapsamında yargılanan kişi ve onun fikri ona paralel olduğu için yargılama konusu edilmeyebilir.

Adalet Bakanlığı buna izin vermeyebilir. Ama bunun yanında Adalet Bakanlığı'nın yine aynı şekilde iktidarın duymak istemediği bir ses olduğunda, doğrudan izin verilebileceği bir soruşturma dosyası olacaktır ve dava açılacaktır. Aslında kimin hakkında dava açılacağını da yine bu şekilde iktidar karar vermiş oluyor.

Yani yargının bağımsızlığı noktasında da burada soru işaret oluşuyor. Kanun maddesinin kendisinin bu kadar yürütmeye sıkı sıkı bağlanmış olması da sorunlu bir nokta olarak karşımıza çıkıyor.

O yüzden muhalefetin, o yüzden kadın kurumların, o yüzden STK'ların, siyasi partilerin bu kadar kaygılı olmasının sebebi bu.

Yani hem yürütüm ve uygulama şekli öngörülen haliyle hem de kanun maddesinin muğlaklığı, hem nitelikli hallerin sınıflandırılması, hem ifade özgürlüğü noktasında, düşünce özgürlüğü noktasında yarattığı tehditler, hem belli kadın hakları noktasında, insan hakları noktasında savunuculuk yapan aktivistlerin çalışmaları, bunun yanında gazetecilerin çalışmaları, siyasetçilerin söylemleri, ifade özgürlüğünü kendine hak olarak gören ve anayasadan bu hakkı alan insanların tamamen güvenliksiz ve tehdit altında olduğu bir zeminin oluştuğunu görürüz. Bu kanun maddesinin geçmesi halinde ve özgürlük namına kalan son kısıntılar da aslında bu şekilde elimizden kayıp gitmiş olacaktır.

Toplumsal kesimleri bilinçlendirmek, bunu tartışmanın önünü açacak bir zeminin de aslında yaratılmasını sağlamak gerekiyor. Hem siyaset açısından hem dernekleşen mücadeleyi büyüten kadınlar arasında bunun zeminini de büyütmek, yaratmak gerekiyor.

İnsan Hakları Haftası'na doğru gidiyoruz. İnsan Hakları Haftası'na giderken insan haklarının, ifade özgürlüğünün ve düşünce özgürlüğünün bu kadar ayaklar altına alınması durumu söz konusu. Hukuk kurumlarının bu alanda insan hakları çerçevesinde bu hakkın ne kadar kısıtlandığı, anayasal hakların ne kadar tehdit altına alındığı ve bu sebeple kanunun kendisinin anayasaya aykırı olduğu ifade edilerek önüne geçilmesi için çağrıda bulunması gereklidir. Yine bunu siyasi partilerle birlikte paralel bir düzende ifade etmesi elzem bir noktada oluyor.

Burada da demokrasi mücadelesi veren kurumlar, kadın örgütleri, STK'lar, gazeteciler, sanatçılar üstüne düşen vazifeyi yapmak durumundadır. Biz de yine Kadın Zamanı Derneği olarak bu şekilde bilinçlendirmede bulunarak elimizden geldiği kadarıyla destek olmaya çalışıyoruz. Yaklaşım olarak aslında demokratik güçlerin tamamı bu durumun ne kadar sakıncalı olduğunun farkındalar.

Ama dediğimiz gibi şu an hızlandırılmaya çalışılan bir süreç var. Hızlı bir şekilde hemen elden geçirilmeye çalışılıyor. Bu kanun yürürlüğe sokulmaya çalışılıyor.

Bu hıza karşı hızlı bir örgütlenme de gerekiyor. O noktada belki eksik bazı noktalar vardır. Onu gidermek gerekiyor diye düşünüyorum.

Bu hakları korumaya çalışan kadınlara karşı bu kanunu kaldırmak isterken onların karşı söylemlerini 'iç ve dış siyasetteki yarar aleyhine' tabiri içerisinde bu sizin yaptığınız fikir açıklamaları bu yararın aleyhinedir deyip yaptırıma tabi tutabilir ve bu bir karşı saldırıdır. Özellikle kadın hakları noktasında genelde bütün hak savunusu alanında bu risk var ve bu riskle karşı karşıyayız. Bunun ciddiyetinin farkında olmamız gerekiyor. Ve örgütlü bir zeminde güçlü bir toplumsal mücadelenin zeminini yaratmak gerekiyor.

Bitmeyen olağanüstü hal, kayyım ve delirmenin meşruluğu

Ruşen Seydaoğlu-10 Kasım 2024

Gülistan, Devrim, Saniye... Batman, Mardin, Halfeti halkı... Olağanüstü hâl kisvesiyle uygulanan kayyım atamaları karşısında “geçici ve istisnai” olmayan direnişleriyle yürüyorlar, yürütüyorlar

Haklılar tarafında, kimsenin şiddetin herhangi bir biçimiyle övündüğü yok.

Pek tabii; kimsenin “olağanüstü hal”in ahlaksızlığı karşısında öylece duracak hali de yok.

Bilhassa; zulmün, işkencenin, kadınlara uygulanan fiziki ve sivil ölüm politikalarının, kadın kırımıyla yaratılan toplumsal tahribatın ne denli ağır olduğunu bilenler, yürüttükleri mücadeledeki pratiklerini özsavunma olarak tarifliyor, yaşamı savunuyorlar.

Tahakküm ve hiyerarşiye dayalı yönetimler, ahlak-hukuk yerine talimatlar ülkesini ikame ettiği, herkesin polise dönüştürüldüğü, polis barikatı vesilesiyle işlettiği, polis barikatının yaşadığımız sokakları, geçtiğimiz yolları ve kazandığımız belediyeleri çevrelediği tecrit halini “yaşam” diye kabullenmemizi istiyor, ne büyük gaflet!

“Yaşam” dedikleri, olağanüstü hâlin kendini çağdaş siyasette gitgide artan bir hükümet paradigmasına dönüştürmesi. Olağan ve olağanüstü denilenlerin ustalıkla değiştirilmesi, “geçici ve istisnai” diye sunulanın hiçbir zaman geçici ve istisnai olmayacağı ve nihayetinde hükmetme tekniği olarak yerleşeceği.¹ Olağanüstü hâl edimi olarak kayyım atamaları da tam olarak bu programın bir parçası. Dayandığı bütün politikalarla istisnaları kurala-rejime dönüştürmenin denemeleri.

¹ Giorgio Agamben “Olağanüstü Hal” içinde *Şiddetin Eleştirisi Üzerine*, der. Aykut Çelebi, İstanbul: Metis Yayınları, 2010, 167.

Yeni değil elbette, erkeğin, tanrının ve nihayet Führer'in sözü yasa gücüne sahip², deme cüreti gösterenlerden beri devlet soyut bir merhale olmaktan çıkarılıp insanlaştırılıyor. Devletin fiziksel formuna tayin edilenler, zihinsel ve psikolojik olarak da devletleştiriliyor. Devlet hükümetten, hükümet de polis-yurttaşlıktan ibaret bir hâl alıyor. Bir anlamda, hesaplarına gelmeyen bütün eleştiriler, protestolar ve itaat ettiremedikleri bireyler karşısında paradoksal bir fenomen olarak “yasal iç savaş” yürütülüyor.

Üstelik, sanki kayyım atamak suretiyle başlayan bu “yasal iç savaş”, polis-yurttaş ve itiraz eden, direnen ahlaki-politik yurttaş arasındaymış gibi servis edilebiliyor. Yetmiyor, olağanüstü hâl ilan edebilme yetkisini elinde bulunduran erkek-egemen, bu vesileyle gücünü ve direnenlere saldırılarını bir yandan şiddet pornografisi şeklinde performe ederken diğer yandan idari soruşturmadan bahsediyor. “Devlet benim” diyen aklın, “yasadışı yasa gücüyle” hareket eden bedenlerin nasıl yaratıldığını görünmezleştirmeye çalışıyor.

Ancak bunun karşısında direniş de insanlaşıyor, kitleselleşiyor.

Gülistan, Devrim, Saniye... Batman, Mardin, Halfeti halkı... Olağanüstü hâl kisvesiyle uygulanan kayyım atamaları karşısında “geçici ve istisnai” olmayan direnişleriyle yürüyorlar, yürütüyorlar. Nefrete karşı, cinsiyetçiliğe karşı, ırkçılığa, ayrımcılığa karşı haklı bir deliriş bu. Kudreti de cesareti de taşıdığı toplumsal değerlerden, kadın değerlerinden geliyor. Bir sistemin, eşbaşkanlık sisteminin temsilcileri olmak için çıktıkları yolda, belediye eşbaşkanı seçilerek Batman'da kadın düşmanı hizbullaha, Mardin'de aileciliğe, Halfeti'de halkların kutuplaştırılmasına karşı kadın özgürlük paradigmasını yaşamın kendisi haline getirmeye girişiyorlar.

Başlarken taşıdıkları iddiayla bugün hâlâ yürümeye devam ediyorlar. Yatağa aç girmemek, şiddet gördüğü evden çıkabilmek, çıktığında sokakta kalmamak, çıktığı sokakta güvenle yürüyebilmek, anadilini konuşabilmek, anadilinde yaşayabilmek, toprağında üretmek, ne üreteceğini, ürettiğiyle kolektif olarak ne yapabileceğine karar verebilmek, yoksulluk ya da holdingler zengin olsun yüzünden toprağından edilmemek için toplumun kendi kendini yönetmesi gerektiğini bilmenin haklı yürüyüşündeler. Tüm bunlar ve daha fazlası için halkın onları seçtiğini bilmenin, bu sorumluluğun yürüyüşündeler.

Aksine tahammül edilemeyecek bir yürüyüş bu.

Çünkü olağan olan Kürtlerden, kadınlardan, sosyalistlerden, direnenlerden nefret ettikleri gerçeği karşısında delirmektir. Bu çıplak nefret, elleri, ayakları kelepçelenerek duvar dibinde sıralamaktadır. Bedeni dışında kendini savunabileceği hiçbir aracı olmayan ama üzerine onlarca silahlı polis çullandığı için sadece zafer işareti yapan parmakları görebilmemizdir. Bir karış mesafeden yüze gaz sıkmanın, saf kötülüğe dayandığına aşına edişlerindedir. Yedi-yirmi dört kadın bedeninin kutsallığından, mahremiyetinden dem

² Nazi rejimi organizatörlerinden Adolf Eichmann'ın Führerle ilgili sözleri.

vurup söz konusu direnen kadınlar olunca öfkeyle alev alan gözlerde, yerlerde sürükleyip dinmeyen nefretlerini küfürlerle ifade ederek gözaltına almalarıdır.

Bildiğimize, gördüğümüze katlanamadığımızdan deliririz, olağan bir haldir bu. Olağanüstü olan onların yaptıklarıdır. Delirmemize sebep onlardır.

Çünkü **“Günden güne ufalan ekmekler**

Pasta yesin efendiler ama

Gaz tenekesi ile su kuyrukları

Ve bir başbuğun buyrukları

Başbuğun buyrukları” ile bizi onlar delirtti.

Ve delilik artık en çok sahip çıkmamız gereken yanımızdır. Bunca saldırı karşısında insan kalabilmemizin belki de tek yoludur. Sokağı bitmeyen olağanüstü halden, olağanüstü halin şiddetinden, işkencesinden, denetimsizliğinden, talimatlardan, tecritten kurtararak Kürt’ün, kadının, halkların demokratik yönetimine kavuşturacak olan da; bürokrasiden, sistem içi ve zorlama yapılardan, onların müzakere merakından kurtaracak olan da tahammül edememeye, delirmeye alan tanımaktan geçiyor olabilir. Belki de tarih boyunca kadınların, halkların direniş kültürü, direnenlerin kadim bilgisi ve inançları boşuna deliliğe delil olmamıştır.

Dersim Tertelesi'nde kadınlar...

Yüksel Mutlu-10 Kasım 2024

“düri ra düri venge tu tufongu yeno

lazem mi neweso cızık ne ceno

meberbe laze mı meberbe

dısmen bervise to hesneno”

Tertele’de hayatını kaybeden, katledilen tüm insanlarımızın hatıraları önünde saygıyla eğiliyorum.

“Dersim’i bir koloni gibi ele alıp idare etmek lazımdır” (Gn. Kur. Bşk. Mareşal F. Çakmak; “Gizli ve Zata Mahsus” *Dersim* kitabı). **“Bu ülkede sadece Türk ulusu ırksal haklar talep etme hakkına sahiptir. Başka hiç kimsenin böyle bir hakkı yoktur”** (Başvekil İsmet Paşa; *Milliyet*, 31. 08.1930). **“Saf Türk soyundan olmayanların bu memlekette tek hakları vardır; hizmetçi olma hakkı, köle olma hakkı. Dost ve düşman, hatta dağlar bu hakikati böyle bilsinler”** (Adliye Vekili Mahmut Esat Bozkurt; *Milliyet*, 19.09.1930).1937-1938

“JİP jandarma karakolunun yanındaki meydanda durdu. Seyit Rıza sehpaları görünce durumu anladı. ‘Asacaksınız’ dedi ve bana döndü. ‘Sen Ankara’dan beni asmak için mi geldin?’ Bakıştık. İlk kez idam edilecek bir insanla yüz yüze geliyorum.” Dışişleri bakanlığına kadar ilerlemiş İhsan Sabri Çağlayangil, ‘Anılarım’ adlı kitabında böyle anlatıyor. Ancak ironik kısmı da röportajı yapan kişi Kemal Kılıçdaroğlu.

15 Kasım, 87 yıl önce Seyit Rıza'nın idam edildiği gündür. Görüşme yapmak üzere devlet tarafından Erzincan'a davet edilmiş, 5 Eylül 1937 günü yolda tutuklanmıştı. Elazığ'da askerî mahkemede oğlu ve 7 arkadaşı ile birlikte Elazığ Buğday meydanında idam edildi.

Dersim katliamı, 1937-38 yıllarında Türkiye'de yapılan en büyük katliamlardan biridir ve buna Tertele adını verdiler. Dersimliler Kürt ve Alevi coğrafyasında özgür bir yaşam sürerken tüm iktidarlar tarafından sefer yapıp da zafer elde edilememiş tek kenttir. Padişahların dahi "katli vaciptir" dediği kent Dersim.

Peki ne olmuştu, kısaca şöyle özetlenebilir: Önce tüm aşiretlerden silahlarını devlete teslim etmeleri istenmiş ve daha sonra 25 Aralık 1935 yılında "2884 sayılı Tunceli Vilayetinin İdaresi Hakkında Kanun" çıkarılıp, 'tedip' ve 'tenkil' harekâtı başlatılmıştır. Tunceli Kanunu'yla ilin adı resmi olarak değiştirilmiştir. 4 Mayıs 1937 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla; resmi kayıtlara göre 13 bin kişi, resmi olmayan kayıtlara göre ise 70 bin civarında insanın katledildiği belirtilmekte. Sanırım Cumhuriyet tarihinin en kanlı, en vahşi, eşi benzerine rastlanmayan; bir ırkı, bir inancı yok etmek için yapılan bir soykırım. Tabii sadece bu değil, yine resmi verilere göre 11 bin 818 kişi batıya sürgüne gönderilmiş denilse de yerel kaynaklar bu sayının daha fazla olduğunu belirtmekte. Katledilen ailelerin yetim kalan kız çocukları başta olmak üzere birçok ailenin kız çocuklarına askerler tarafından el konuldu. Bu durum için evlatlık verildi deniliyor. Ancak bu yanlış bir tanımlama. Bu kız çocuklarına ganimet olarak el konuldu demek daha doğru olur. Bu çocuklar, tarihe Dersim'in kayıp kızları olarak geçti. Aileler uzun zaman kız çocuklarının akıbetinin peşinden koştular, çoğu bunu göremeden hayatını kaybetti. Bu konuyla ilgili belgeseller yapıldı ve tanıklarla görüşülerek gerçekler aydınlatılsa da hiçbir zaman gerekli adımlar atılmadı.

Fakat uzun yıllar konuşulmayan şey, kadınlar bu Tertelede ne yaptılar? Devlet bunun sorumlusunu kadınlar olarak ilan ederken Tertelenin cinsiyeti yok muydu? Kadınlar Dersim 38 Tertele'sinde neler yaşadılar? Birçok kadın katedilirken, birçok kız çocuğu yukarıda da belirttiğim gibi ganimet olarak el konulan kız çocukları oldular. Bazıları 'misyoner' Sıdika Avar tarafından "medenileştirilmek" üzere asimilasyon fabrikaları yani YİBO (Yatılı İlköğretim Bölge Okulları)'lara gönderildi. Bu asimilasyon ve Dersim 38 Tertele'si sonrası kaçırılan küçük kız çocukları ve Sıdika Avar meselesi başka bir yazının konusu olmayı hak ediyor.

Aslında burada Dersim Tertele'si hazırlığında devletin resmi raporlarında Dersimli kadın imgesi neydi, nasıldı, ne diyorlardı? Biraz buna bakarsak neler olduğunu anlayabiliriz.

Dersimli kadınlar için şehvet düşkünü, cadı, şeytan gibi tanımlamalar yapılıyor. Peki raporlarda ve diğer yazılarda daha neler deniliyordu;

Naşit Hakkı Uluğ; "Vakit ve Hakimiyeti Milliye gazetesinde yazı işleri müdürlüğü ve milletvekilliği yapmış birisi, 'Derebeyi ve Dersim 1932', 'Tunceli Medeniyete Açılıyor 1938'

adlı kitap çalışmaları yapmıştır. Ve Cumhuriyet Dönemi'nin ideologlarından biridir. Uluğ, Dersimli kadınları şehvet düşkününü ya da “muharebe alanı” olarak belirliyor.

“Pertek-Hozat yolunun kenarında bir sırtın üzerindeki Zive köyünün de bir totemi vardır. Bu” Sultan Hızır’ın mezarıdır. Burası İmam Hüseyin’in bir torununa atfedilen toprak yığıdır. Buraya evladı olmayan aileler gelirler, günlerce o civarda sürünürler, beklerler. Burası her türlü iğrenç vakalara sahne olur. Saraya müptela olanların hastanesi burasıdır. Burada seyitler okur, üfler, üfürür, üstelik beş on para da geçim toparlarlar.” diyor. Dersimli kadınların” ahlaksız, zevk düşkününü, aile “tanımadıklarından bahsediyor.

Yine Nazmi Sevgen’in “Zazalar ve Kızıl başlar: coğrafya, tarih, hukuk ve Teogoni adlı çalışmasında Dersimlilerin Türk olduğunu ispatlamaya çalışmakta fakat biryandan da “mum söndü” meselesi söylemine de destek atıyor.

“Sabahları daha güneş doğmadan kalkar, güneşin ilk ışıkları etrafı aydınlatırken, giyinmeden evvela doğuya yönelir, güneşin ilk ışığı nereye isabet etmişse oraya karşı ellerini kaldırarak dua ve niyaz ederler. “Ya Hızır” diye bağışırlar. Buradaki “giyinmeden” sözüne dikkat etmek lazım.

Bedriye Poyraz’ın hazırladığı, bu konuyla alakalı farklı kadınların yazılarının da olduğu aslında bu konuda önemli bir eksiği tamamladığını düşündüğüm “Hakikatin Darına Durmak-Alevilikte Kadın” adlı eserinden yararlandım.

İzzettin Çalışlar’ın bir raporunda yer verilen bir türkünün sözlerinde ise Dersimli kadın tanımlaması şöyledir;

Vardım odasına kahve pişirir/kınalı parmaklar fincan devşirir/Gel beri gel beri gündüzlü dostum/Uydu el sözüne selamı kestir/Ben o kürdü almam ayağı çarıklı.

Bunun gibi cinsiyetçi, kadını nesne haline getiren birçok raporun olduğu bilinmektedir. Ancak bunların içinde en çarpıcı olanı Seyit Rıza’nın ikinci eşi Besi’nin tanımlanma şeklidir. Besi, “ahlaki değerlerden uzak, şehvet düşkününü” olarak tanımlanır. “Eğer Besi olmasaydı Seyit Rıza zaten yaşlı bir erkekti isyan etmez devlete kafa tutmazdı” denilerek isyanın sorumlusu ilan edilmiştir. Dönemin gazeteleri katliamdan önce adeta anlaşmış gibi Dersimli kadını kötülerken, oralara medeniyet götürmenin gerektiği üzerine net değerlendirmelerde bulunmuşlardır. Bu durum da katliam hazırlığının habercisi olmuştur.

“Sergerde, Rıza Dehaletine karısı Besi’nin mani olduğunu söyledi” (cumhuriyet,21 Eylül 1937).

Yine Alişer ve eşi Zarife içinde benzer cümleler duyabiliriz. “Alişer karısı Zarife de dikkate değer bir tiptir. Kocasının feragat mücadelesinde bu kadının tesiri çoktur. Kocasına silahlı olarak her zaman refakat ve onu teş’ci etmiştir.”

Bu örnekler çoğaltılabilir. Dersim Kürt Kızılbaşlığının kadınlar için ne anlama geldiği açıktır. Burada aynı zamanda egemenin, sömürgeci, oryantalist bakış açısı da söz konusudur.

Makbul kadın imgesine uymayan, baş kaldıran Dersim kadın tasviri o döneme ait gazete yazıları, raporlar okunduğunda ortaya çıkan katliamların hazırlığının nasıl yapıldığını gösteriyor.

Dersim ancak Türk -Sünni olursa boyun eğer diyenlere cevap RAE-HAQ coğrafyası bugün hala direnerek cevap veriyor. Buraya Dersimlilerin diğer taleplerini yazamayacağım onu herkes biliyor zaten tek şey var o da özgürlük...

21. yüzyılda egemen zihniyetin değişmediğini kayyım politikalarından, DEM belediyelerine saldırılardan, eş başkanlığa dönük tahammülsüzlükten izleyebiliyoruz. Ulus devlet zihniyetinin hala sürdüğünü bunu da cinsiyetçilikle, dincilikle, milliyetçilikle devam ettirdiğini görüyoruz.

Son Not:

Bedriye Poyraz, Hakikatin Dârına Durmak/Alevilikte Kadın (Dipnot Yayınları)